

УДК 351.824.11:339.13(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-2.8>

Клепанчук О.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНСТИТУЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ СТРУКТУРНОГО ТРАНСФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У статті визначено пріоритетні напрями структурного трансформування енергетичного ринку України, проведено секторальний аналіз видобутку і споживання джерел енергії. Виявлено, що державна монополія негативно позначається на виробництві, передачі, постачанні та розподілі енергетичних ресурсів, та показано, що недостатня забезпеченість ринку вітчизняними енергоресурсами зумовлена недоліками інвестування, низьким рівнем технологічного переоснащення, недоліками ціноутворення. Перешкодами для розвитку ринку є зарегульованість, монополізація генерації та розподілу ресурсів, корупційні ризики. Відзначено несистемність структурних перетворень, відсутність джерел фінансування та законодавчі прогалини, що негативно позначається на конкурентоспроможності вітчизняних операторів ринку. Виявлено потребу в інституційному забезпеченні умов добросовісної конкуренції, лібералізації ціноутворення, зростанні енергоефективності і забезпеченні безпеки енергопостачання.

Ключові слова: внутрішній ринок, енергетичні ресурси, законодавство, інвестиції, енергоефективність, конкурентоспроможність.

INSTITUTIONAL PRIORITIES OF STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE ENERGY MARKET OF UKRAINE

Klepanchuk Olga

Ivan Franko National University of Lviv

In the study devoted to the identification of priority areas for structural transformation of the energy market of Ukraine, a sectoral analysis of production and consumption of energy sources was conducted. It is substantiated that the development of the domestic energy market of Ukraine is characterized by significant sectoral inequality. It is noted that the demand and supply of energy in 2014–2019 decreased, mainly due to the reduction of production and consumption of fossil fuels. It was found that the state monopoly in most energy market sectors has a negative impact on the production, transmission, supply and distribution of energy resources. Total energy production decreased, mostly due to decarbonization, while non-energy consumption of fossil fuels increased. It is shown that the satisfaction of market needs in energy resources of domestic production is insufficient due to insufficient investment, low level of technological re-equipment, lack of pricing, loss of human resources and significant market opacity. There is a high probability of insufficient supply of energy resources, which could lead to a crisis in the domestic market for energy consumption. The main obstacles to the effective development of the energy market are over-regulation, significant monopolization of generation, supply and distribution of resources. The rapid technological renewal of enterprises in the industry is affecting the rapid change in the structure of their costs, which highlights the corruption risks associated with government subsidies. Insufficient substantiation and unsystematic structural transformations of the industry, lack of funding sources and legislative gaps were noted, which negatively affects the competitiveness of domestic market operators. There is an urgent need for institutional provision of conditions of fair competition, liberalization of pricing, growth of energy efficiency and security of energy supply, the issue of Ukraine's accession to the Fourth EU Energy Package is acute. The target of market stabilization is to reduce the gap in the balance of supply with the simultaneous growth of the share of domestic production, which will improve Ukraine's foreign trade balance, increase contributions to the budgets of various levels and create new jobs.

Keywords: internal market, energy resources, legislation, investments, energy efficiency, competitiveness.

Постановка проблеми. Розвиток внутрішнього енергетичного ринку є визначальним для інтенсивного соціально-економічного розвитку України і забезпечення зростання добробуту населення. Внутрішній енергетичний ринок забезпечує комплекс взаємовідносин між його суб'єктами щодо виробництва, реалізації та споживання основних видів енергоносіїв (електричної та теплової енергії, природного газу, паливних матеріалів), сировинних ресурсів (вугілля, продуктів нафто- і газопереробки) для металургійної та хімічної промисловості. Незважаючи на систематичні інституційні заходи з підвищення енергоефективності

української економіки, у розвитку внутрішнього енергетичного ринку донині залишаються системні проблеми, пов'язані з надмірним регулюванням ринку, що спричиняє викривлення ринкових механізмів, зокрема недостатньою лібералізацією ціноутворення (на газовому та електроенергетичному ринках) і субсидюванням, які призводять до відставання тарифів від ринкових цін, що негативно позначається на ефективності його функціонування. Усе це актуалізує питання виявлення пріоритетних напрямів структурного трансформування внутрішнього енергетичного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри значний суспільний резонанс проблем інституційного трансформування енергетичного сектору вітчизняної економіки науковці доволі обмежено досліджують дану проблематику. Вагомі напрацювання щодо аналізу проблем та суперечностей реалізації державної енергетичної політики України в сучасних умовах представив С. Москалюк, який дійшов висновку про відсутність на державному рівні скоординованих дій, які стосуються визначення та реалізації перспективних завдань її реформування [5]. І. Вакуленко та Т. Васильєва прищільно досліджували питання формування цін на природний газ на українському та світовому енергетичному ринках [1]. Автори обґрунтували роль енергетичного ринку як драйвера економічного розвитку за рахунок формування інноваційного та конкурентного середовища та визначили нормативно-правову базу його регулювання відповідно до стратегічних економічних та екологічних цілей держави. Г. Гапоненко та Л. Куликовська розглядали перспективи співпраці Європейського Союзу та України в умовах глобалізації, наголошуючи на можливостях використання досвіду ЄС у створенні стабільного енергетичного ринку [2]. С. Денисюк запропонував основи енергетичного переходу економіки на відновлювані джерела енергії відповідно до положень енергетичних пакетів [3]. Однак наведені дослідження здебільшого стосуються теоретичних аспектів розвитку та вдосконалення окремих сегментів енергетичного сектору української економіки і не надають системного опису наявних структурних проблем енергетичного ринку.

Постановка завдання. Загальною метою дослідження є виявлення пріоритетних напрямів структурного трансформування енергетичного ринку України. Відповідно, завдання, що витікають з поставленої мети, охоплюють секторальний аналіз видобутку і споживання джерел енергії на внутрішньому ринку, виявлення основних перешкод для ефективного функ-

ціонування та означення пріоритетів інституційного забезпечення розвитку енергетичного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними операторами українського енергетичного ринку є державні підприємства «Нафтогаз» (видобування, очищення, транспортування нафти та природного газу), «Укргідроенерго» (гідроелектростанції), «Енергоатом» (атомна електроенергетика), «Укренерго» (системи передачі електроенергії). Ураховуючи, що державні підприємства залишаються монополістами у більшості ринкових секторів енергетики, це негативно позначається на виробництві, передачі, постачанні та розподілі енергетичних ресурсів у межах внутрішнього ринку (табл. 1).

Як видно з аналізу наведених даних, загальне виробництво енергії на внутрішньому енергетичному ринку України у 2014–2019 рр. скоротилося на 21,8% (16,8 млн т нафтового еквівалента), найбільше за рахунок скорочення видобутку вугілля і торфу. Частка вугільного сектору в загальному виробництві енергоресурсів знизилася із 41,5% у 2014 р. до 23,4% у 2019 р. Декарбонізація може вважатися позитивним чинником розвитку енергетичного ринку з огляду на відкриття можливостей для запобігання змінам клімату, особливо враховуючи ратифікацію Україною Паризької угоди [7], що суттєво впливає на формування балансу вітчизняних енергогенеруючих потужностей. Україна стала дев'ятою країною світу, яка подала до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 р., визначивши траєкторію економічного зростання з урахуванням цілей державної політики зі скорочення викидів і збільшення поглинання парникових газів [10]. Водночас більшою мірою процеси декарбонізації варто пов'язувати з негативними чинниками непереборної дії, а саме частковою окупацією РФ окремих регіонів Донецької і Луганської областей. Аналізуючи споживання різних видів енергії за секторами внутрішнього

Таблиця 1

Виробництво первинної енергії за видами на внутрішньому ринку України (тис т нафтового еквівалента)

Сектор енергетичного ринку	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2014, %
Вугілля й торфу	31891	17423	22869	13696	14556	14089	44,18
Ланцюгові темпи змін, %		54,63	131,26	59,89	106,28	96,79	X
Нафти і нафтопродуктів	2817	2618	2304	2208	2341	2478	87,97
Ланцюгові темпи змін, %		92,94	88,01	95,83	106,02	105,85	X
Природного газу	15022	14814	15175	15472	16487	16318	108,63
Ланцюгові темпи змін, %		98,62	102,44	101,96	106,56	98,97	X
Атомної енергії	23191	22985	21244	22449	22145	21771	93,88
Ланцюгові темпи змін, %		99,11	92,43	105,67	98,65	98,31	X
Гідроелектроенергії	729	464	660	769	897	560	76,82
Ланцюгові темпи змін, %		63,65	142,24	116,52	116,64	62,43	X
Вітрової, сонячної енергії	134	134	124	149	197	426	317,91
Ланцюгові темпи змін, %		100,00	92,54	120,16	132,21	216,24	X
Біопалива	2399	2606	3348	3575	3726	3786	157,82
Ланцюгові темпи змін, %		108,63	128,47	106,78	104,22	101,61	X
Теплоенергії	745	571	599	546	534	667	89,53
Ланцюгові темпи змін, %		76,64	104,90	91,15	97,80	124,91	X
Усього на ринку	76928	61614	66323	58863	60883	60095	78,12
Ланцюгові темпи змін, %		80,09	107,64	88,75	103,43	98,71	X

Джерело: розраховано за даними [4]

ринку України, доходимо висновку про значне зростання неенергетичного споживання викопних видів палива (табл. 2).

Загалом обсяги споживання вугілля на внутрішньому ринку України характеризуються стабільно негативною динамікою. Незважаючи на російську окупацію АР Крим та військовий конфлікт на Донбасі, для задоволення попиту в 2014–2016 рр. відбувалося постачання цього виду палива з невідконтрольних територій, однак у 2017 р. залізничне вантажне сполучення з окремими регіонами у зоні АТО було заблоковане, що спричинило значний дефіцит енергетичних ресурсів і відповідних інституційних дій для диверсифікації імпорتنних поставок (часткове заміщення російського вугілля на вугілля зі США, Канади, Австралії, Польщі). Тоді ж було прийнято рішення про застосування ціноутворювальної формули «Роттердам плюс», згідно з якою оптова ціна в Україні визначалася як сума середньорічної ринкової ціни в портах Амстердаму і Роттердаму та вартості його постачання в Україну.

Забезпеченість потреб ринку в енергоресурсах вітчизняного виробництва є недостатньою. Нездовільний баланс (із тенденцією до погіршення) забезпечення вуглецевими ресурсами зумовлений тривалою взаємодією чинників об'єктивного (складні умови процесів видобутку, недостатність інвестування, низький рівень технологічного переоснащення, недоліки ціноутворення, втрата кадрового потенціалу, непрозорість ринку) і суб'єктивного (недостатньо обґрунтовані несистемні структурні перетворення вугільної галузі, відсутність реальних джерел фінансування необхідної реструктуризації, законодавчі прогалини) характеру (табл. 3).

Значною проблемою розвитку вітчизняного ринку нафтопродуктів є його надмірна прогресуюча залежність від імпорту, що становить загрозу для енергетичної безпеки України. Так, понад 46% потреби забезпечується за рахунок білоруських нафтопереробних заводів, а ринок дизельного пального взагалі майже повністю поділений між білоруськими (41% загаль-

Таблиця 2

Розподіл споживання енергії на внутрішньому ринку України

Сектор енергетичного ринку	Сектор споживачів	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2014, %
Вугілля й торфу (тис т нафтового еквівалента)	Власне споживання	1019	908	964	490	640	637	62,51
	Промисловість	8408	5569	5377	4371	5101	5127	60,98
	Транспорт	7	4	6	5	5	5	71,43
	Інші споживачі	371	379	439	377	774	318	85,71
	Неенергетичне використання	395	349	485	528	531	509	128,86
Разом		10200	7209	7271	5771	7051	6596	64,67
Ланцюгові темпи змін, %			70,68	100,86	79,37	122,18	93,55	X
Нафти та нафтопродуктів (тис т нафтового еквівалента)	Власне споживання	560	121	53	59	53	69	12,32
	Промисловість	921	814	176	374	445	521	56,57
	Транспорт	7312	6554	7139	7356	7394	7868	107,60
	Інші споживачі	1461	1408	1679	1345	1361	1428	97,74
	Неенергетичне використання	455	687	642	819	1230	805	176,92
Разом		10709	9584	9689	9953	10483	10691	99,83
Ланцюгові темпи змін, %			89,49	101,10	102,72	105,33	101,98	X
Природного газу (тис т нафтового еквівалента)	Власне споживання	961	957	897	959	947	709	73,78
	Промисловість	3324	2762	2482	2627	2927	2717	81,74
	Транспорт	2273	1572	1399	1612	1455	1536	67,58
	Інші споживачі	12708	9406	10009	9564	9677	7744	60,94
	Неенергетичне використання	2650	2281	1784	1168	884	1482	55,92
Разом		21916	16978	16571	15930	15890	14188	64,74
Ланцюгові темпи змін, %			77,47	97,60	96,13	99,75	89,29	X
Електро-енергії (ГВт·год)	Власне споживання	20979	20067	20501	16707	18133	16973	80,90
	Промисловість	54401	49963	49941	50235	51727	48592	89,32
	Транспорт	8072	6807	6796	7044	6955	6603	81,80
	Інші споживачі	65914	62219	60703	60087	59975	61494	93,29
Разом		149366	139056	137941	134073	136790	133662	89,49
Ланцюгові темпи змін, %			93,10	99,20	97,20	102,03	97,71	X
Теплоенергії (ТДж)	Власне споживання	26540	25085	55787	43231	46695	37540	141,45
	Промисловість	133675	120622	107830	140464	148285	146928	109,91
	Інші споживачі	240404	194589	235941	187765	166699	153655	63,92
Разом		400619	340296	399558	371460	361679	338123	84,40
Ланцюгові темпи змін, %			84,94	117,41	92,97	97,37	93,49	X

Джерело: розраховано за даними [4]

Таблиця 3

Структурний баланс забезпеченості потреб внутрішнього ринку України у вітчизняних енергоресурсах (%)

Сектор енергетичного ринку	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2014, в.п.
Вугілля й торфу	89,6	63,7	70,5	53,2	51,9	54,8	61,16
Ланцюгові темпи змін, в.п.		71,09	110,68	75,46	97,56	105,59	X
Нафти і нафтопродуктів	92,6	91,8	82,1	65,9	64,4	65,5	70,73
Ланцюгові темпи змін, в.п.		99,14	89,43	80,27	97,72	101,71	X
Природного газу	45	56,9	59,3	63	64,3	69,8	155,11
Ланцюгові темпи змін, в.п.		126,44	104,22	106,24	102,06	108,55	X
Електроенергії	122,4	117,7	119,3	116,4	116,9	115,3	94,20
Ланцюгові темпи змін, в.п.		96,16	101,36	97,57	100,43	98,63	X

Джерело: розраховано за даними [4]

ного споживання) та російськими (45% загального споживання) виробниками. Непомірно високою стабільно залишається частка імпорту скрапленого газу (75% загального споживання). Відсутність чіткої позитивної динаміки змін і системної державної підтримки унеможливило конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів у галузі нафтопереробки. У результаті готові нафтопродукти імпортного походження на внутрішньому ринку України є більш конкурентними. Більше того, сьогодні на цьому ринку повноцінно функціонує лише одне українське підприємство – Кременчуцький нафтопереробний завод. Отже, існує висока ймовірність недостатності постачання, що може призвести до кризи внутрішнього ринку споживання нафтопродуктів. Значну проблему для функціонування вітчизняного ринку нафтопродуктів становить бурхливий розвиток сегменту нелегальної переробки нафти, що призводить до його насичення контрафактною продукцією низької якості. Окреслена проблема перманентно вирішується шляхом інституційного недопущення реалізації на ринку відповідних нафтопродуктів та залучення правоохоронних органів для припинення діяльності нелегальних нафтовиробників. Цільовим орієнтиром стабілізації ринку є скорочення розриву балансу забезпечення потреб з одночасним зростанням частки нафтопродуктів вітчизняного виробництва, що дасть змогу знизити загрози залежності від імпорту, завантажити нафтотранспортну систему і поліпшити зовнішньоторговельний баланс України, збільшити відрахування до бюджетів різних рівнів, а також створити нові робочі місця.

Ринок природного газу демонструє позитивну динаміку забезпеченості потреб (зростання в півтора рази за період 2014–2019 рр.), однак баланс залишається стабільно негативним (лише 69,8% реальних потреб були забезпеченими у 2019 р.). Про намагання повністю забезпечити потреби внутрішнього ринку газом українського видобутку з мінливим успіхом йшлося практично всі роки незалежності України. Зокрема, в Енергетичній стратегії країни планувалося реалізувати цю мету в період 2016–2020 рр. Натомість проведений нами аналіз свідчить, що навіть значне (35,2% з 2014 р.) зниження споживання газу на внутрішньому ринку все одно не забезпечує досягнення балансу, адже у 2019 р. пропозиція газу українського видобутку на ринку становила близько 20 млрд м³, а попит – майже 30 млрд м³. Слід зазначити, що більшість вітчизняних газових родовищ експлуатується ще з радянських часів, які на 75–85% виснажені, що зни-

жує їхні характеристики. Зокрема, АТ «Укргазвидобування» (власник – НАК «Нафтогаз України»), експлуатуючи понад 2,5 тис свердловин, у 2019 р. зменшило видобуток газу на 3,9% порівняно з попереднім роком. Разом із тим результати проведених в останні роки геологічних розвідок компанії свідчать про наявність значного ресурсного потенціалу (близько 1,3 трлн м³ газу) надр України, однак розроблення потенційних родовищ потребує багатомільярдних інвестицій. Першість тут належить представникам приватного бізнесу, які в 2019 р. спромоглися наростити обсяги видобування газу до 4,6 млрд м³, що становить близько 20% річного вітчизняного видобутку.

У 2020 р. було прийнято законодавчу ініціативу щодо створення ліквідного газового ринку в Україні [6], завдяки якій оператори газотранспортних систем отримали можливість щоденної закупівлі газу на біржах для потреб балансування системи. Розвиток біржової торгівлі газом дає змогу формувати на внутрішньому ринку України власний індекс ціни на газ, замінивши ним значну кількість існуючих на ринку не завжди прозорих і коректних формул.

Аналіз структури балансу забезпеченості потреб внутрішнього ринку України в електроенергії свідчить про стабільний несуттєвий надлишок генерації на ринку (рис. 1).

Загалом ринок електроенергії займає особливе місце в системі енергопостачання внутрішнього ринку України. Ще у перші роки незалежності України було започатковано створення повністю регульованого державою оптового ринку електроенергії, основним принципом якого стала диференціація функцій генерації, постачання і розподілу між основними операторами. Разом із тим модель ринку включала мережу обленерго, які у своїй діяльності інтегрували функцію передачі та розподілу електроенергії кінцевому споживачу. Під час реформування ринку в 2000 р. як стратегічну модель розвитку було вибрано регульовану державою систему «єдиного покупця». Єдиним покупцем виступало спеціально створене ДП «Енергоринок», тарифи (зі значною різницею для промислових і побутових споживачів) установлювалися Національною комісією регулювання електроенергетики України, яку згодом було трансформовано у Національну комісію державного регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП).

До набуття у 2017 р. чинності Закону України «Про ринок електричної електроенергії» [8] Об'єднана енергетична система України була ядром внутрішнього ринку електроенергетики, поєднуючи системоутворю-

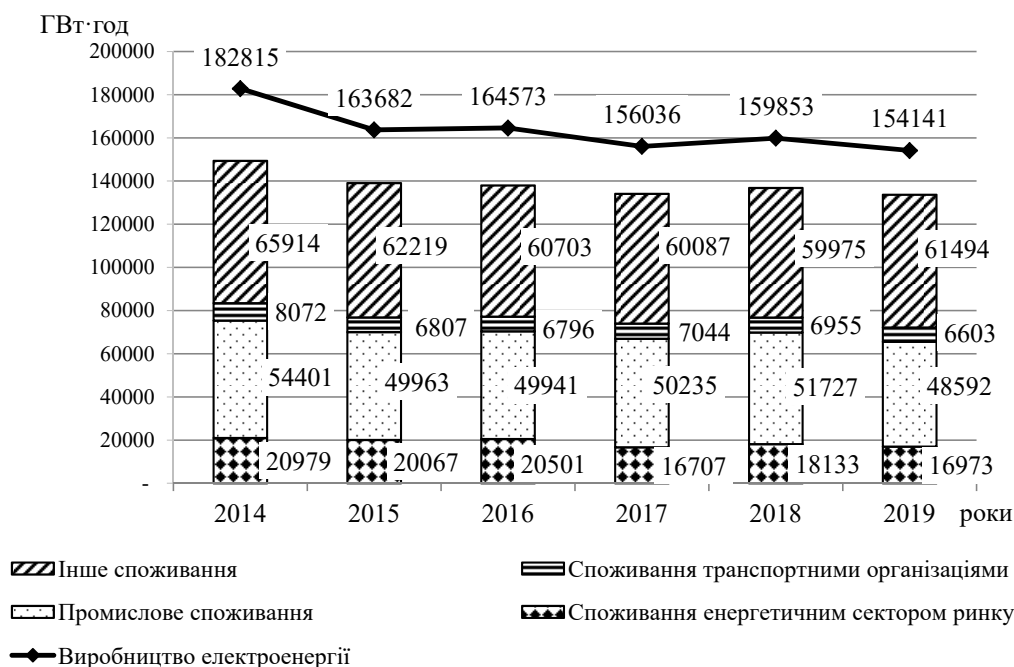

Рис. 1. Структурна динаміка виробництва і споживання електроенергії на внутрішньому ринку України

Джерело: розраховано за даними [4]

ючі енергогенеруючі потужності та магістральні розподільчі мережі. У межах системи оперативно-технологічне управління, адміністрування комерційного обліку та розрахунків на ринку централізовано здійснюється ПрАТ «НЕК «Укренерго» (до реорганізації 2019 р. – ДП «НЕК «Укренерго») зі 100% акцій у власності держави, що належить до сфери управління Міністерства фінансів України. Після 1 липня 2019 р. на ПрАТ «НЕК «Укренерго» були покладені функції зі здійснення заходів погашення кредиторської та дебіторської заборгованості, що утворилася на оптовому ринку.

У 2019 р. роздрібний ринок електроенергії було представлено 204 постачальниками, 171 з яких здійснював діяльність за нерегульованими тарифами. Постачальники за регульованим тарифом провадили діяльність території, визначеній відповідною ліцензією. Нерегульовані постачальники закуповували електроенергію на оптовому ринку або у незалежних дрібних виробників і на конкурентних засадах здійснювали її продаж непобутовим споживачам на внутрішньому ринку України. Оптова регульована ціна на ринку електроенергії визначається як сума середньозваженої вартості закупівлі електроенергії від усіх виробників, витрат на диспетчеризацію та утримання магістральних і міждержавних електромереж та додаткових витрат (цільова надбавка до тарифу на теплову та електричну енергію, компенсація пільгових тарифів для окремих категорій споживачів тощо). НКРЕКП здійснює як ліцензування діяльності з генерації електроенергії, так і встановлення тарифів за методом «витрати плюс», запроваджуючи для виробників обмеження максимальної ціни для компонентів включно з витратами на паливо. У результаті рівень регульованої ціни залежить від динаміки цін на первинні енергоносії (ядерне паливо, вугілля, природний газ), сезонних змін у структурі виробництва електроенергії, рівня дотацій.

На оновленому ринку електроенергії функції виробництва і постачання електроенергії поділені між державним і приватним бізнесом. Більшість приватних підприємств сектору утворено на основі раніше існуючих електрогенеруючих компаній або дочірніх підприємств міжнародних консорціумів.

Істотною перешкодою для ефективного функціонування внутрішнього енергетичного ринку України є корупція. Національним антикорупційним бюро України систематично проводяться розслідування можливих зловживань і маніпулювань під час тарифоутворення. Проблема корупції посилюється через технічну складність реформування енергетичного ринку. На жаль, учасники ринку за умови недосконалості інституційної підтримки можуть впливати на окремі параметри і правила функціонування ринку, отримувати невідповідні рентабельні надходження. Стрімке технологічне оновлення підприємств галузі впливає на швидку зміну структури їх витрат, що актуалізує корупційні ризики, пов'язані з державною підтримкою і субсидуванням.

Ще одним вагомим негативним чинником розвитку внутрішнього енергетичного ринку України є недобросовісна конкуренція. Антимонопольний комітет України здійснює заходи із забезпечення конкуренції в господарській діяльності і публічних закупівлях в енергетичному секторі. Зокрема, слід відзначити співпрацю Антимонопольного комітету з Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, НКРЕКП, іншими інституціями під час розроблення нормативно-правових актів, проведення розслідувань антиконкурентної поведінки операторів ринку.

Для усунення перешкод вільному розвитку енергетичного ринку Україна прийняла певні зобов'язання щодо виконання вимог Третього енергетичного пакета ЄС (пакет законів щодо внутрішнього ринку газу

та електроенергії у країнах – членах Європейського Союзу), які знайшли відображення в Енергетичній стратегії [9]. Зазначимо, що основною метою Третього енергопакету було створення в межах ЄС єдиного конкурентного ринку енергоресурсів. Відповідно, заходи щодо втілення основних його імперативів у внутрішній ринок України мають на меті збільшення ефективності та конкурентоспроможності енергетичного ринку, лібералізацію ціноутворення, підвищення стандартів обслуговування і забезпечення безпеки енергопостачання. У відповідне законодавство були імплементовані директиви і регламенти Європейського Парламенту щодо спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, умов доступу до мережі для транскордонних перетоків електроенергії, забезпечення надійності постачання електроенергії та інвестування в інфраструктуру [8], надання та оприлюднення даних на ринках електроенергії. Сьогодні для забезпечення ефективного розвитку внутрішнього енергетичного ринку гостро стоїть питання приєднання України до Четвертого енергетичного пакета ЄС «Чиста енергія для всіх європейців», основними цілями якого є преференційний розвиток чистих і відновлюваних джерел енергії і зростання енергоефективності.

Висновки з проведеного дослідження. Розвиток внутрішнього енергетичного ринку України характеризується значною секторальною нерівномірністю. Попит і пропозиція енергії у 2014–2019 рр. зменшилися, здебільшого за рахунок скорочення видобутку і споживання викопного палива. Водночас на ринку спостерігається посилення позицій низьковуглецевих джерел енергії, зокрема спостерігається стабільний несуттєвий надлишок генерації електроенергії, зростання енергетики з використанням відновлювальних джерел генерації. Значну роль у кінцевому споживанні енергії відіграє природний газ, більша частина якого використовується побутовими споживачами, а решта споживається промисловими споживачами для подальшого виробництва. Основними проблемами і перешкодами для ефективного розвитку внутрішнього енергетичного ринку є надмірна зарегульованість, значна монополізація генерації, постачання та розподілу енергетичних ресурсів, високі корупційні ризики. Існує гостра потреба в інституційному забезпеченні умов добросовісної конкуренції, лібералізації ціноутворення, підвищенні стандартів обслуговування, зростанні енергоефективності і забезпеченні безпеки енергопостачання.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко І.А., Васильєва Т.А. Ціноутворення на ринку природного газу України в умовах енергетичної інтеграції України та ЄС. *Вісник Сумського державного університету*. 2020. № 3. С. 40–44. URL: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.3-04>.
2. Гапоненко Г.І., Куликовська Д.Н. Перспективи конвергенції вітчизняного та європейського енергетичних ринків у контексті євроінтеграції України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2019. № 9. С. 11–17.
3. Денисюк С.П. Енергетичний перехід – вимоги якісних змін у розвитку енергетики. *Енергетика: економіка, технології, екологія*. 2019. № 1. С. 7–28. URL: <https://doi.org/10.20535/1813-5420.1.2019.182171>.
4. Енергетичний баланс України за 2014–2019 рр. / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2021).
5. Москалюк С.В. Сучасні проблеми та суперечності реалізації державної енергетичної політики України. *Public Administration and Local Government*. 2019. Vol. 4(43). P. 60–65.
6. Про внесення змін до статті 3 Закону України «Про публічні закупівлі» щодо закупівлі природного газу : Закон України № 1021-IX від 02.12.2020 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-IX#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
7. Про ратифікацію Паризької угоди : Закон України № 1469-VIII від 14.07.2016 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#n2> (дата звернення: 12.05.2021).
8. Про ринок електричної енергії : Закон України № 2019-VIII від 13.04.2017 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
9. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : Розпорядження № 605-р від 18.08.2017 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
10. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року / Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/news/31815.html> (дата звернення: 12.05.2021).

References:

1. Vakulenko I.A., Vasylieva T.A. (2020) Tsinoutvorennia na rynku pryrodnoho hazu Ukrainy v umovakh enerhetychnoi intehtratsii Ukrainy ta YeS [Pricing in the natural gas market of Ukraine in terms of energy integration of Ukraine and the EU]. *Bulletin of Sumy State University*, vol. 3, pp. 40–44. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2020.3-04>.
2. Haponenko H.I., Kulykovska D.N. (2019) Perspektyvy konverhentsii vitchyznianoho ta yevropeiskoho enerhetychnykh rynkiv v konteksti yevrointehtratsii Ukrainy [Prospects for convergence of domestic and European energy markets in the context of Ukraine's European integration]. *Bulletin of Kharkiv National University named after VN Karazin*, vol. 9, pp. 11–17.
3. Denysiuk S.P. (2019) Enerhetychnyi perekhid – vymohy yakisnykh zmin u rozvytku enerhetyky [Energy transition – requirements for qualitative changes in energy development]. *Energy: economics, technology, ecology*, vol. 1, pp. 7–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/1813-5420.1.2019.182171>.
4. State Statistics Service of Ukraine (2021) Enerhetychnyi balans Ukrainy za 2014–2019 rr. [Energy balance of Ukraine for 2014–2019]. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 May 2021).

5. Moskaliuk S.V. (2019). Suchasni problemy ta superechnosti realizatsii derzhavnoi enerhetychnoi polityky Ukrainy [Modern problems and contradictions of the implementation of the state energy policy of Ukraine]. *Public Administration and Local Government*, vol. 4 (43), pp. 60–65.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020). Pro vnesennia zmin do statti 3 Zakonu Ukrainy “Pro publichni zakupivli” shchodo zakupivli pryrodnoho hazu [On Amendments to Article 3 of the Law of Ukraine “On Public Procurement” Concerning the Procurement of Natural Gas]: Law of Ukraine № 1021-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-IX#Text> (accessed 12 May 2021).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016). Pro ratyfikatsiiu Paryzkoi uhody [On the ratification of the Paris Agreement]: Law of Ukraine № 1469-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#n2> (accessed 12 May 2021).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017). Pro rynek elektrychnoi enerhii [On the electricity market]: Law of Ukraine № 2019-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (accessed 12 May 2021).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2035 roku “Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist” [On approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 “Security, energy efficiency, competitiveness”]: Order № 605-r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (accessed 12 May 2021).
10. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2017). Stratehiia nyzkovuhletsevoho rozvytku Ukrainy do 2050 roku [Strategy of low-carbon development of Ukraine until 2050]. Available at: <https://mepr.gov.ua/news/31815.html> (accessed 12 May 2021).

E-mail: o.klepanchuk@gmail.com